

Wyniki konsultacji publicznych z 2020 r. dotyczących praw wynikających z obywatelstwa Unii

ARKUSZ INFORMACYJNY

15 grudnia 2020 r.

W okresie od lipca do października 2020 roku Komisja przeprowadziła konsultacje publiczne dotyczące praw wynikających z obywatelstwa Unii, które to konsultacje, wraz z wynikami badań Eurobarometru dotyczącymi obywatelstwa Unii i demokracji, stanowią podstawę sprawozdania na temat obywatelstwa Unii z 2020 r. W trakcie konsultacji otrzymano 343 odpowiedzi z 26 państw członkowskich UE i Zjednoczonego Królestwa¹. Ponadto zainteresowane strony, głównie reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, przedstawiły 23 stanowiska na piśmie. W związku z tym podsumowanych poniżej wyników nie można uogólnić na całość ludności UE, zapewniają one natomiast pogłębiony wgląd w sytuację. Analiza wszystkich tych nadesłanych opinii rzuciła światło na sposoby rozumienia praw wynikających z obywatelstwa Unii i korzystania z tych praw oraz ich stosowania w praktyce. W niniejszym arkuszu informacyjnym przedstawione zostały główne ustalenia – więcej informacji można znaleźć w sprawozdaniu z konsultacji publicznych z 2020 r. dotyczących praw wynikających z obywatelstwa Unii.

Korzystanie z praw wynikających z obywatelstwa Unii

Aby korzystać z praw, obywatele muszą wiedzieć, że im one przysługują. Ponad 60% respondentów (167) jest zdania, że nie podejmuje się wystarczających wysiłków w celu informowania obywateli UE o ich prawach wynikających z obywatelstwa Unii. Niektóre informacyjne strony internetowe, takie jak „Europa”, są dobrze znane, ogólnie rzecz biorąc respondenci uważają jednak, że jest zbyt wiele pojedynczych stron i potrzebna jest konsolidacja.

Ponad 75% respondentów (202) sądzi, że przydatna byłaby możliwość kontaktowania się ze specjalnym organem na szczeblu krajowym, który udzielałby pomocy w korzystaniu z praw wynikających z obywatelstwa UE.

Zapytani, co utrudnia korzystanie z praw wynikających z obywatelstwa Unii, respondenci wskazali na przepaść cyfrową, brak stron internetowych przekazujących informacje w sprawny sposób oraz niewystarczającą edukację obywatelską w szkołach w całej UE.

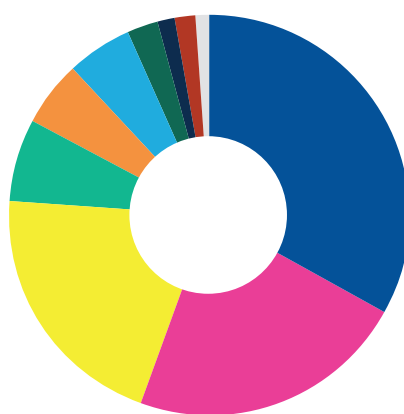
„Społeczeństwo Obywatelskie Europy” sugeruje, że informacje „powinny być dostępne w szkołach, miejscach pracy i agencjach związanych z zatrudnieniem, w placówkach służby zdrowia, biurach podróży oraz za pośrednictwem stowarzyszeń, które świadczą usługi na rzecz obywateli lub które prowadzą działalność edukacyjną, rekreacyjną i sportową itp., aby trafić do jak największej liczby osób w miejscach, w których one bywają”.

Prawo do swobodnego przemieszczania się w Unii

Prawo do swobodnego przemieszczania się należy do fundamentalnych zasad jednolitego rynku UE. Każdy obywateli Unii podróżujący do innego kraju UE korzysta z tego podstawowego prawa wynikającego z obywatelstwa Unii.

Większość respondentów informuje, że ich podróże po UE mają głównie charakter wakacyjny, a na dalszych miejscach znalazły się praca oraz wizyty u znajomych i rodziny.

43 respondentów zgłosiło, że korzystając z prawa do swobodnego przemieszczania się, doświadczyło takich czy innych form dyskryminacji.

Rysunek 1 – Cel podróży w UE (całkowita liczba respondentów; można było udzielić więcej niż jednej odpowiedzi)

Źródło: Badanie UE, Konsultacje publiczne z 2020 r. dotyczące praw wynikających z obywatelstwa Unii. Uwaga: liczba obserwacji: 240

¹ Odpowiedzi ze Zjednoczonego Królestwa przeanalizowano osobno.

Prawo pobytu w innym państwie członkowskim

„Chciałbym mieć dokładne informacje o tym, jak długo mogę przebywać [w kraju] bez rejestrowania się, a zwłaszcza jaśniejsze informacje o dostępie do opieki zdrowotnej.”

Cytat z wypowiedzi obywatela UE

28

respondentów twierdzi, że przebywając w innym państwie członkowskim, doświadczało dyskryminacji ze względu na narodowość.

Pod pewnymi warunkami obywatele Unii mają prawo pobytu w państwie członkowskim UE innym niż państwo, którego są obywatelami. Połowa respondentów przebywała w przeszłości przez więcej niż trzy miesiące w innym kraju UE.

Większość respondentów stwierdza, że mieszkali w innym państwie członkowskim ze względu na pracę oraz na edukację/szkolenie i działalność wolontariacką.

Za najpowszechniejsze i najbardziej przydatne źródła informacji przed przeprowadzką do innego państwa członkowskiego uznali kontakty osobiste, informacje dostępne online oraz punkty informacyjne w kraju wyjazdu.

Obywatele UE często chcieliby być lepiej poinformowani przed wyjazdem o kwestiach takich jak świadczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i rejestracja pobytu. Na rys. 2 przedstawiono środki wsparcia, które zdaniem mobilnych obywateli Unii byłyby bardzo przydatne.

28 respondentów twierdzi, że przebywając w innym państwie członkowskim, doświadczało dyskryminacji ze względu na narodowość. Dotyczy to interakcji z bankami, władzami i wynajmującymi, którzy, zdaniem respondentów, traktowali ich inaczej niż obywatele własnego kraju.

Rysunek 2 – Środki wsparcia i ich przydatność w związku z przeprowadzką do innego kraju UE (liczba osób, które uznały je za „Bardzo przydatne” lub „Dość przydatne”)

Środki wsparcia	Uznane za „bardzo przydatne” lub „dość przydatne” przez respondentów, którzy:	
	W przeszłości mieszkali w innym kraju UE przez co najmniej trzy miesiące (135 respondentów)	W przeszłości nie mieszkali w innym kraju UE przez co najmniej trzy miesiące (136 respondentów)
1. Sesja powitalna zorganizowana na szczeblu lokalnym lub szczeblu społeczności	99	108
2. Okrągłe stoły, warsztaty dotyczące poszczególnych zadań i umiejętności	94	111
3. Wydarzenia towarzyskie z udziałem członków lokalnej społeczności lub innych mobilnych obywateli UE w celu wymiany doświadczeń	103	98
4. Platforma online służąca otrzymywaniu i wymianie informacji	118	120
5. Krajowa strona internetowa z wyjaśnieniem praw przysługujących mobilnym obywatelom UE w kontekście krajowym	111	114
6. Ogólnounijny system identyfikacji online do celów administracji elektronicznej	103	102
7. Kursy językowe	117	115
8. Inne	12	10

Źródło: Badanie UE, Konsultacje publiczne z 2020 r. dotyczące praw wynikających z obywatelstwa Unii.

Ponadto respondenci zwrócili uwagę na możliwość zastosowania takich rozwiązań jak:

- Ogólnounijny system identyfikacji online do celów administracji elektronicznej
- Krajowe strony internetowe z wyjaśnieniami dotyczącymi praw

Prawo do głosowania i kandydowania

Mobilni obywatele UE mają prawo do głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w kraju pobytu na takich samych warunkach, jak obywatele tego kraju. Mobilni obywatele UE mogą również głosować i kandydować w wyborach lokalnych w państwach członkowskich, w których przebywają.

Rysunek 3 – Powody głosowania w kraju pobytu zamiast we własnym kraju (liczba respondentów)

Głosowanie elektroniczne lub online uznano za wygodne i łatwiejsze dla obywateli przebywających za granicą. Wśród głównych obaw żywionych przez respondentów znalazła się jednak możliwość oszustw, manipulowania głosami i cyberataków (te czynniki wskazało 173 i 161 respondentów). Dla 120 (46%) respondentów jednakże korzyści płynące z głosowania elektronicznego lub online nadal przewyższają zagrożenia, podczas gdy 86 respondentów jest przeciwnego zdania.

Ponad połowa respondentów poparła głosowanie korespondencyjne. Osoby niepopierające takiego rozwiązania obawiały się m.in. oszustw i manipulacji oraz nie były pewne właściwego funkcjonowania służb pocztowych. Widoczne są różnice między państwami członkowskimi – głosowanie korespondencyjne cieszy się większym poparciem w krajach, w których jest już stosowane na każdym poziomie systemu wyborczego.

Prawo do ochrony konsularnej

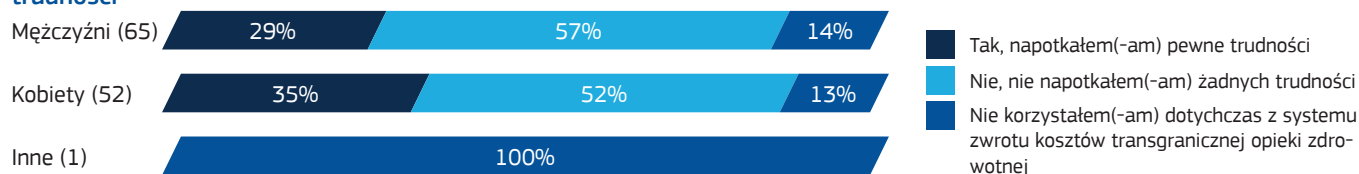
Jednym z praw wynikających z obywatelstwa Unii jest prawo do ubiegania się o pomoc ze strony ambasady lub konsulatu dowolnego innego państwa członkowskiego UE przez obywateli znajdujących się w sytuacji, w której potrzebują wsparcia poza UE, a skutecznej pomocy nie jest im w stanie udzielić żadna ambasada ani konsulaty ich własnego państwa członkowskiego.

Prawie jedna czwarta respondentów podróżowała do kraju poza UE, w którym ich państwo obywatelstwa nie posiada ani ambasady, ani konsulatu. Spośród tych 24%, 13% korzystało z przysługującego im prawa do ochrony konsularnej głównie ze względu na utratę dokumentów podróжных. Ogólnie rzecz biorąc, respondenci mieli poczucie, że wsparcie takie można dodatkowo rozwijać i promować. Respondenci stwierdzili, że delegatury Unii mogą odgrywać aktywniejszą rolę pod względem udzielania pomocy nieposiadającym przedstawicielstwa obywatelom UE, zwłaszcza w zakresie ewakuacji i repatriacji, wystawiania dokumentów podróжных w sytuacjach awaryjnych oraz wspierania obywateli UE, którzy padli ofiarą przestępstwa lub zostali aresztowani.

Upraszczenie mobilności i życia w Europie

Komisja zapewni wprawdzie obywatelom Unii udoskonalone narzędzia ochrony zdrowia za pośrednictwem nowego programu w tej dziedzinie (EU4Health), jednak już teraz chroni ich szereg dyrektyw dotyczących transgranicznej opieki zdrowotnej. Na przykład, obywatelom Unii przysługuje prawo do korzystania ze służby zdrowia w dowolnym państwie członkowskim i do uzyskania zwrotu kosztów z ubezpieczenia w kraju zamieszkania. Chociaż obywatele UE często korzystają z usług medycznych za granicą, doświadczenie respondentów w zakresie zwrotu kosztów transgranicznej opieki zdrowotnej jest skromne.

Rysunek 4 – Doświadczenia z korzystania z systemu zwrotu kosztów transgranicznej opieki zdrowotnej i napotykanne trudności

Źródło: Badanie UE, Konsultacje publiczne z 2020 r. dotyczące praw wynikających z obywatelstwa Unii. Uwaga: liczba obserwacji: 240

49 respondentów mieszkało w jednym państwie członkowskim, a pracowało w innym. Nieco ponad 25% spośród nich dotknęło podwójne opodatkowanie, natomiast 39% zwolniono z opodatkowania w kraju zamieszkania. Za bardziej kłopotliwe uznano wywiązywanie się z obowiązków podatkowych w kraju zamieszkania (57%) niż w kraju zatrudnienia (38%). Jedyny respondent, który stwierdził, że załatwienie tej sprawy było bardzo łatwe, zaznaczył, że korzystał z usług doradcy podatkowego.

Wpływ pandemii COVID-19

Wpływ pandemii COVID-19 jest powszechny, a środki mające na celu ochronę zdrowia publicznego, a także gospodarki, podejmowano szybko. Nadal jednak występują wyzwania. Według organizacji European Citizen Action Service, „ze względu na trwającą pandemię COVID-19 mobilni obywatele Unii napotykają bezprecedensowe przeszkody”.

Podczas pandemii COVID-19 tylko 73 respondentów przebywało w państwie członkowskim innym niż państwo obywatelstwa lub zostało zaskoczonych przez pandemię podczas podróży do innego kraju UE. Ok. 50 respondentów nie miało żadnych trudności z dostępem do informacji w zrozumiałym dla nich języku lub dotyczących kroków, jakie powinni podjąć, lub możliwości odbycia podróży.

Czy z związku z krajowymi środkami podejmowanymi w reakcji na pandemię COVID-19 napotkał(a) Pan(i) trudności z dostępem do wymienionych poniżej elementów podczas pobytu w innym państwie członkowskim UE?	Tak, napotkałem(-am) trudności	Nie, nie napotkałem(-am) trudności	Nie dotyczy	Nie wiem	Liczba odpowiedzi
1. Niezbędne informacje o pandemii i krokach, które należy podjąć w zrozumiałym dla Pana(-i) języku	19%	70%	10%	1%	73
2. Niezbędne informacje o sytuacji na granicach w kraju zamieszkania lub w kraju, przez który Pan(i) podróżował(a) w zrozumiałym dla Pana(-i) języku	29%	64%	5%	1%	73
3. Działania w zakresie repatriacji, mające ułatwić bezpieczny powrót do swojego kraju	12%	16%	66%	5%	73
4. Niezbędne dokumenty z kraju obywatelstwa (takie jak odnowiony dowód tożsamości)	16%	26%	52%	5%	73
5. Dokumenty niezbędne w kraju pobytu (takie jak dokumenty pobytowe czy wize dla członków rodziny spoza Unii)	15%	22%	56%	7%	73
6. Specjalne wsparcie w zakresie opieki zdrowotnej	18%	32%	48%	3%	73
7. Inne specjalne wsparcie, takie jak opieka nad dziećmi dla kluczowych pracowników	6%	15%	72%	7%	72
8. Inne	14%	9%	58%	19%	43

Ogólnie rzecz biorąc, 184 (70%) respondentów miało poczucie, że są dobrze informowani o sytuacji, a 176 (67%) było w stanie znaleźć potrzebne informacje o pandemii za pośrednictwem instytucji unijnych lub krajowych bądź mediów. Jednak według 117 respondentów (47%) media nie podawały użytecznych informacji.

Wniosek

Wyjątkowy status prawny, jakim jest obywatelstwo Unii, to jedno z najważniejszych osiągnięć projektu europejskiego. Praktyczne korzystanie z praw za granicą, w tym z praw do głosowania, studiowania, pracy lub mieszkania w innym państwie członkowskim UE, ma wpływ na codzienne życie wszystkich Europejczyków, a ochrona i promowanie tych praw to kluczowe elementy działalności Komisji. Pandemia COVID-19 jeszcze wyraźniej pokazała, jak ważne są prawa wynikające z obywatelstwa Unii.

W drodze konsultacji Komisja pozyskała cenne opinie na temat wysiłków podejmowanych przez nią w celu zapewnienia obywatelom Unii konkretnych korzyści pod względem skutecznego korzystania z przysługujących im praw.